

Tuija Pulkkinen (1996): *The Postmodern and Political Agency*. Department of Philosophy, University of Helsinki, Helsinki. 272 s.

»Could it be possible to leave the idea of a transcendental individual agency in all its individual and communal forms, in the self-control, expressivist and choosing interest-individual-form, and think about politics as an agonistic process of judgements by agents conceived of as constructed by power?»

Johtopäätösten asemesta Tuija Pulkkinen päättää väitöskirjansa tähän kysymykseen, jossa tiivistyy sen perusidea, pyrkimys ajatella poliittinen toimijuus uudestaan postmodernisti. Uuden ajattelemisen edellyttää kuitenkin vanhan kritiikkiä. Postmarxilaisen ja postliberalistisen lähestymistavan kehittämisen ehtona on modernin poliittisen teorian poliittisen ontologian eksplikointi ja kritiikki.

Tämän Pulkkinen tekee kahden toisiinsa liittyvän käsitteellisen ja teoreettisen jaottelun avulla. Toisaalta hän operoi modernin ja postmodernin välisellä jaotellulla ja toisaalta hän jakaa modernin länsimaisen poliittisen teorian liberalistiseen ja hegeliläis-marxilaiseen suuntaukseen.

Pulkkiselle moderni ja postmoderni eivät ole historiallisia aikakausia, yhteisömuotoja, esteettisiä tyylejä tai kulttuurisia ilmiöitä vaan toisistaan ratkaisevasti eroavia ajattelu- tai asennoitumistapoja. Moderni ajattelutapa etsii ilmiöiden ydintä perusteiden jatkuvan kiistämisen kautta. Se tosin sanoen olettaa, että ilmiöiden alkuperä ja sisin eivät näy pintaan asti, vaan ne on erikseen kaivettava esille.

Postmoderni sen sijaan kiistää perusytimen olemassaolon ja kiinnittää huomionsa ilmiöiden eri kerrostumiin. Se siis kiistää pinnan ja perustan välisen hierarkkisen jaottelun, jossa ydin, perusta on jotenkin todempaa ja olennaisempaa kuin ensikatseelle näyttäytyvä ulkokuori.

Länsimaisten poliittisten ontologioiden jaottelu kahteen perustuu kahteen erilaiseen tapaan konstruoida teoreettisesti poliittinen tila. Angloamerikkalaisen liberalistisen poliittisen universumin peruselementin muodostavat yksilöllisistä erityisominaisuuksistaan riisutut teoreettiset yksilötoimijat, jotka tässä ajattelutavassa edeltävät loogisesti yhteisöä, johon he kuuluvat. Heillä on kaksi välttämätöntä ominaisuutta, yksilöllinen intressi ja kyky valita. Liberalistisessa viitekehityksessä kaikki muu rakennetaan tämän perusoletuksen varaan.

Hegeliläis-marxilainen ontologia taas lähtee liikkeelle vastakkaisesta suunnasta, yhteisöstä, joka ymmärretään kulttuuris-sosiaalis-poliittiseksi kokonaisuudeksi. Yhteisö käsitetään autonomiseksi, itse-reflektioivaksi ja itsekontrolloivaksi kantilaiseksi subjektiksi. Se on läsnä niin Rousseau'n yleistahdossa kuin Hegelin valtiossakin edeltäen loogisesti yksilötoimijoita.

Näille ontologioille on Pulkkinen tulkinneen mukaan ollut ominaista, että ne ovat eläneet omaa elämäänsä keskustelematta keskenään. Niiden loogiset perusole-

tukset tavallaan estävät keskustelun ja toimivat toisensa poissulkevasti.

Toisaalta niitä yhdistää sitoutuminen moderniin ajattelutapaan. Loogisten perusoletuksien erilaisuudesta huolimatta ne jakavat käsityksen vahvasta subjektiviteetista, olipa se liberalistisen teorian transsendentiaalinen yksilösubjekti tai hegeliläinen itseään reflektioiva valtio.

Pulkkiselle kyse onkin siitä, että näiden modernien poliittisten ontologioiden asemesta pitäisi valita postmoderni tapa ymmärtää poliittinen toimijuus konstruotuna ja paikallisena mutta yhtä kaikki toimijuutena. Hän esittää, että poliittinen toimijuus pitäisi ymmärtää genealogisesti vailla ydintä. Postmoderni poliittinen toimija on vallan efekti, mutta silti olemassa.

Foucaultlainen genealogia onkin Pulkkinen tarjoama vaihtoehto modernille. Sen sijaan, että pyrittäisiin modernisti pureutumaan ilmiöiden ytimiin, pitäisi kiinnostus kohdistaa siihen, miten toimijuus muotoutuu vallan efektinä. Se, mikä Pulkkinen katsannossa on aina ja kaikkialla, on juuri valta. Foucaultlainen valta ei kuitenkaan ole repressiivistä, tukahduttavaa ja hämättävää, vaan se on päinvastoin produktiivinen, poliittista toimijuutta jäsentävä voima. Siitä ei voi päästä eroon tai vapautua, mutta on tärkeää ymmärtää, kuinka se toimii.

Teos jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa Pulkkinen eksplikoii tarkemmin modernin/postmodernin ja liberalistisen/hegeliläisen väliset perusjaottelunsa. Tämän jälkeen hän analysoi, kuinka eräät nykyajattelijat sijoittuvat näihin jaotteluihin. Pulkkinen katsannossa niin Jean Cohen ja Andrew Arato, Jürgen Habermas, Richard Rorty kuin Jean Baudrillardkin juuttuvat jompaankumpaan moderneista ontologioista pääsemättä postmoderniin näkökulmaan. Vain Jean-François Lyotardin agonistinen poliittikkäkäsite yltyä postmodernin kynnykselle.

Toisessa osassa tarkastelun kohteena ovat valta ja yhteisö uusien »puskuritekstien» avulla. Pulkkinen polemisoi Martin Kuschin Foucault-tulkintaa vastaan siltä osin kuin se vajoaa takaisin liberalistiseen ontologiaan. Hän ei myöskään ole tyytyväinen Seyla Benhabibin Lyotard-luentaan, joka sivuuttaa tämän hegeliläis-marxilaisen ontologian ja kantilaisen moraalisien viitekehityksen.

Kolmannessa osassa pohditaan kansakunnan, identiteetin ja arvioinnin teemoja pääasiassa feminististen puskuritekstien avulla. Carole Pateman epäonnistuu Hegel-kritiikissään, koska hän ei huomaa Hegelin ontologian eroavan liberalistisesta. Benedict Andersonin kansakunta-analyysistä puuttuu nationalistisen ajattelun hegeliläisten juurten tunnustaminen. Donna Haraway ei onnistu irtautumaan ei-konstruoidun luonnollisen luonnon oletuksesta. Teresa de Lauretis tekee arvoarvostelman »todellisen» lesbohalun puolesta. Bonnie Honig ylitulkitssee Arendtin postmodernia lähestyväksi ajattelijaksi, vaikka Pulkkinen tulkinneen mukaan tämä on moderni *par excellence*.

The Postmodern and Political Agency paljastuu vahvaksi ja ohjelmalliseksi puheenvuoroksi postmodernin puolesta tilanteessa, jossa moni alkujaan siitä innostunut on jo irrottautunut koko käsitteen käytöstä. Pulkkiselle postmoderni ajattelutapana ei olekaan vanhentunut. Kyse on paremminkin siitä, että toistaiseksi vain aniharva politiikan teoreetikko on onnistunut tavoittamaan kylliksi postmodernin näkökulman.

Postmoderni ei ole Pulkkiselle itseisarvo vaan näkökulma, jonka kautta analysoida ilmiöitä poliittisesti. Hän ei puolusta postmodernia puhtaana teoreettisen intressin tähden vaan siksi, että se hänen mielestään tarjoaa modernia adekvaatimman tavan puretua poliittisesti merkittävien ilmiöiden arviointiin. Viime kädessä Pulkkinen on etsimässä kanavaa epäoikeudenmukaisuuksien ilmauksille ja poliittiselle arvostelukyvyille tilanteessa, jossa modernit työkalut eivät enää riitä.

Poliittisen arvioinnin ja arvostelukyvyyn kannalta modernin ongelma on Pulkkinen mukaan universalisoivassa tendenssissä, joka ei kykene kunnioittamaan eroja. Moderni etsii universaaleja arviointikriteerejä, joita voitaisiin aina käyttää yhtä pätevästi ajasta ja paikasta riippumatta.

Tähän tulkintaan on sinänsä helppo yhtyä. Vaikeampaa sen sijaan on kaikilta osin yhtyä Pulkkinen tulkintaan siitä, ketkä tältä pohjalta lopulta ovat moderneja ajattelijoita. Onko ylipäänsä mielekäästä yrittää sijoittaa kaikkia ajattelijoita moderni/postmoderni akselilla? Päädytäänkö reduktionismiin, ellei myönnetä jonkin kolmannen asennoitumistavan mahdollisuutta?

Nämä kysymykset nousevat mieleen ennen kaikkea Pulkkinen Arendt-tulkinnan pohjalta. Hän lukee Arendtia Honigin erinomaisen tulkinnan kautta päätyen kuitenkin siihen, että tämä ylitulkitsee Arendtin käsitystä itsestä (*self*). Pulkkinen tulkinnan mukaan Arendtin poliittisen universumin ongelma liittyy hänen yksityisen ja julkisen väliseen jaotteluunsa: Arendt sijoittaa poliittisen julkisen valtakuntaan, jolloin ihmisen yksityinen itse tai minä jää ikään kuin epäpoliittiseksi ja luonnolliseksi. Yksityisen ja julkisen välinen jaottelu ei salli sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvien kysymysten politisoimista.

Onkin totta, että arendtlainen politiikka on ennen kaikkea yhteenkokoontumista jonkin uuden aloittamiseksi, joka koskee julkisen valtakuntaa, ihmisten jakamaa yhteistä maailmaa. Yhtä totta kuitenkin on, että arendtlaisessa poliittisessa universumissa yksityiset identiteetit politisoituvat tai ovat politisoitumatta juuri suhteessa julkisen valtakuntaan. Silloin kun ihminen tulee poliittisesti syrjityksi jonkin henkilökohtaisen ominaisuutensa tähden, hänen on lähdeävä poliittisesti liikkeelle nimenomaan puolustamalla tätä ominaisuutta. Arendtin omin sanoin: »If one is attacked as a Jew, one must defend oneself as a Jew».

Käsittääkseni tähän lausuntoon sisältyy tietoisuus siitä, että mikä tahansa voi politisoitua, mutta kaikki ei politisoidu yhtä aikaa. Ehkä juuri tässä on avain eroon Pulkkinen preferoiman foucaultlaisen genealogi-

sen politiikan ja arendtlaisen poliittisen pluraliteetin välillä. Foucaultlainen vallan genealogia totalisoi politiikan näkemällä kaiken yhtä aikaa poliittisena. Arendtlainen pluraliteetti taas lähtee siitä, että kaikki ei politisoidu yhtä aikaa eikä samalla tavoin. Siinä missä foucaultlainen genealogia kohdistaa huomion toimijuiden eri kerrostumiin vallan efekteinä, arendtlainen lähestymistapa kysyy, miten ilmiö politisoituu, mikä siinä on poliittista ja mikä siinä on uutta. Foucault'n lähestymistapa ei näytä myöntävän uuden aloittamisen mahdollisuutta.

Tästä kaikesta ei seuraa, kuten Pulkkinen väittää, että Arendtin ajattelutapaan sisältyy oletus alkuperän ja ydinminän olemassaolosta. Arendt päin vastoin kiistää ilmiön alkuperän mahdollisuuden. Se, mitä poliittinen analyysi voi tavoittaa, on ilmiötä konstituovien elementtien yksilöiminen ja kristallisoituminen tietyksi, nimetyksi ilmiöksi.

Teoksen kolmas osa osoittautuu voimalliseksi kulttuurisen diversiteetin puolustuspuheeksi. Pulkkinen tulkinnan mukaan kulttuurisen diversiteetin tunnustaminen ei tee poliittista arviointia mahdottomaksi, kuten on väitetty, vaan postuloi sen paikallisesti ja tilannesidonnaisesti. Juuri tässä kohtaa Arendtistä kolmannen mahdollisen ajattelutavan esittäjänä voisi olla apua. Hän nimittäin näkee toimijuuden postmodernin ajattelun tavoin paikallisena ja tilannesidonnaisena. Arendtille kyse on siitä, että situaatioiden pluraliteetti tunnustetaan ja pyritään katsomaan asioita laajemmin kuin vain omasta näkökulmasta. Tällöin politiikka ei ole vain ratkaisemattomaksi jäävää taistelua epäoikeudenmukaisuuksista, vaan se on myös yhteen kokoontumista jonkin uuden aloittamiseksi, yhteisen maailman jakamista moninaisuutta kunnioittamalla ja siitä oppimalla.

TUIJA PARVIKKO